

Miejsce dla dzikiej przyrody

DOLINA NARWI

Od 1996 roku 50-kilometrowy odcinek Doliny Narwi między Surazem a Rzędzianami, o powierzchni 7350 ha, chroni Narwiański Park Narodowy. Siedzibą Parku jest zabytkowy dwór w Kurowie, otoczony starym parkiem z licznymi pomnikami przyrody. Celem Parku jest ochrona unikatowego systemu rzecznej Narwi i środowisk roślinnych. W krajo-

brazie Parku dominują trzciniowiska, szuwary i turzycowiska. Lasy i zakrzewienia zajmują tylko niecałe 5% powierzchni.

Narew była arterią, wokół której koncentrowało się wiele przenikających się kultur – jaćwieska, pruska, krzyżacka, polska, litewska, ruska, żydowska. Wytworzyło to swoistą

mozaikę wyznaniową, społeczną i kulturową. Nad brzegami Narwi powstały miejscowości, wśród których większe lub ważniejsze to: Narew, Kaniuki, Strabla, Suraz, Łapy, Waniewo, Kurowo, Choroszcz, Morusy, Tykocin, Góra Strękowa, Wizna, Drozdowo, Łomża, Nowogród, Ostrołęka, Różan, Pułtusk, Serock.

Narew wywodzi swój rodowód ze źródeł leśnych prastarej Puszczy Białowieskiej.

Szybko opuszcza puszcze, by płynąć powoli przez krainę podmokłych łąk, dalej szeroką bagnistą doliną, tworząc wiele odnóg, rozwidleń i koryt. Każdej wiosny w czasie topnienia śniegów niezwykłym zjawiskiem jest utrzymujące się wiele tygodni wielkie narwiańskie „morze”. Bagnista część doliny na wiosnę kwitnąca kobiercami kaczeńców, latem porośnięta gęstym płaszczem grzybień, jest ostoją ryb i ptaków wodno-błotnych. Od ujścia Biebrzy zmienia swój charakter płynąc jednym korytem, które wije się na dnach jaru otoczonego wzgórzami. Narew jest piątą co do długości rzeką w Polsce. Zbiera wody rzeki Narewki, Orłanki, Supraśli, Biebrzy, Pisy, Szkwy, Rozogi, Omulewa, Orzyca, Wkry i Bugu. Po 484 km łączy się z Wisłą.

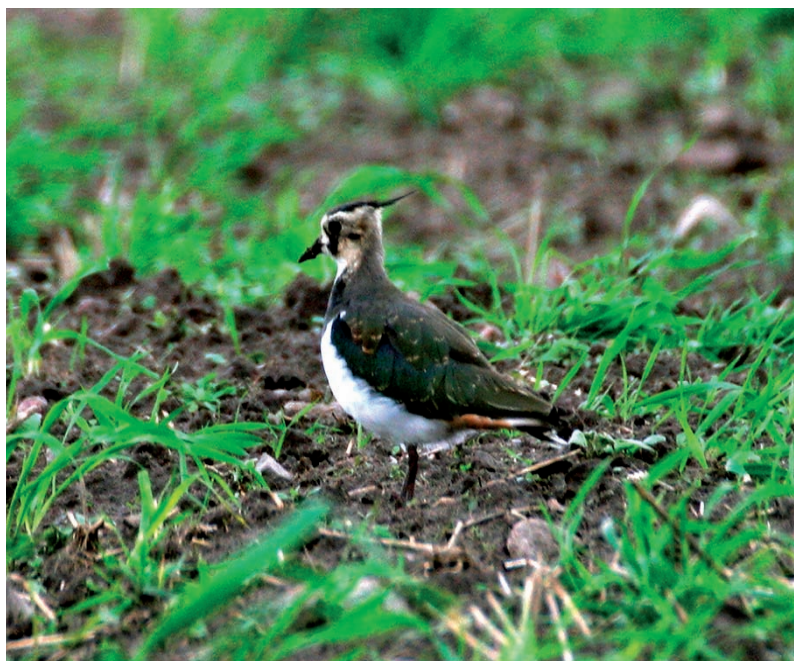
Narew płynęła uformowaną przez tysiące lat doliną do lat 70. XX wieku. Od Rzędzian do ujścia Biebrzy uregulowano rzekę, osuszono bagna Wizna i bagna pod Tykocinem.

Ocalałym i najcenniejszym fragmentem rzeki jest południowa część Doliny Górnej Narwi. Dolina jest tu płaska i szeroka na kilka kilometrów. Rzeka płynie wieloma korytami, które rozdzielają się i łączą, płyną w różnych kierunkach, krzyżują, czasem kończą ślepo w ścianie roślinności, tworząc unikalny widoczny z lotu ptaka, wodny labirynt, z mozaikowym układem rozlewisk, siedlisk lądowych i bagiennych. Sieć krętych koryt rzecznych otaczają bagna. Ten szczególny, najrzadziej występujący system wodny nosi nazwę anastomozującego (wielokorytowego). Jest to jedyna taka rzeka w Europie. Podobnie wyglądają rzeki tropików: Amazonka w Ameryce Południowej, Kongo i Okawango w Afryce, Ob w Rosji i Saskatchewan w Kanadzie. Podmokły teren, otwarta przestrzeń, gęszcz bagiennych roślin, łąk i zakrzewień wierzbowych jest jednym z najmniej dostępnych miejsc w Polsce.

Protesty społeczeństwa i przyrodników przerwały dalsze prace melioracyjne. Następnym ciosem była budowa, w górnej Narwi, zbiornika wodnego Siemianówka. Zagroźa on wodom gruntowym Puszczy Białowieskiej i niekorzystnie wpływa na stan wód całej Narwi. Polski fotografik przyrody, Włodzimierz Puchalski pisał: ... „Był to jeden z najpiękniejszych zakątków polskiego egzotyizmu. Tysiące strug, morze trzcin i szuwarów i skrzydlaty świat wzbogacony każdej wiosny o tysiące batalionów.... Obawiam się, że to już nigdy się nie odtworzy i przyroda nie powróci do dawnego cudownego stanu. A wraz z ubożeniem przyrody zuboży się psychika człowieka i jego życie.”

WIGRY

Utworzony w 1989 roku Wigierski Park Narodowy leży na styku najpiękniejszego polskiego krajobrazu polodowcowego Suwalszczyzny i największego zwarteo kompleksu leśnego Niziu Środkowoeuropejskiego Puszczy Augustowskiej. Ukształtowanie geomorfologiczne północnej części parku jest zróżnicowane dzięki bogatej konfiguracji terenu. Tworzą ją gliniaste wysoczyzny polodowcowe, urozmaicone wzgórzami i wałami moren czołowych osiagających do 40 m wysokości. Część południowa parku jest równiną. Polodowcowy pejzaż wzbogacają rynnowe i nieckowate zagłębienia wypełnione wodami jezior i rzek. Wodne bogactwo parku tworzy jedno z najpiękniejszych jezior w Polsce, największe jezioro Suwalszczyzny – Wigry i 42 mniejsze jeziora, a także rzeki Czarna Hańcza, Wiatrołuz, Kamionka. Powierzchnia parku wynosi 15086 ha, w tym 9464 ha to grunty leśne, 2908 ha – wody i 2714 ha inne tereny, głównie użytkowane rolniczo. Ochroną ścisłą objętych jest 623 ha, w tym 283 ha lasów. Obszary zagospodarowane rolniczo objęte są ochroną krajobrazową. Siedziba parku znajduje się w miejscowości Krzywe, a stamtąd niedaleko już do Półwyspu Wigierskiego, gdzie w wodach jeziora przegłąda się kościół i klasztor pokarmelicki z XVIII wieku. Sprowadzony przez Zygmunta III Wazę w 1667 roku zakon kamedułów założył większość wsi i folwarków w okolicy.

Jezioro Wigry ma 2177 hektarów powierzchni, a jego głębokość dochodzi do 73 m. Położone jest wśród wzgórz. Sama nazwa wskazuje na piękną formę jeziora (wigry znaczy kręty). Jezioro ma kształt litery

S. Jego 75-kilometrowa, w większości zalesiona linia brzegowa jest niezwykle urozmaicona licznymi zakolami i półwyspami. Na jeziorze jest 14 wysp. Poprzez przesmyki i

dobna jest do rzek górskich. Tak jak inne rzeki tej krainy ma kamieniste dno i szybki nurt. Wypływając z Wigier zmienia oblicze. Płyynie podmokłą bagienną równiną wśród łąk

kanaly Wigry łączą się z innymi jeziorami, które oddzieliły się na skutek zarastania. Przez Wigry przepływa Czarna Hańcza, rzeka, która w początkowym swym biegu po-

i lasów Puszczy Augustowskiej. Połowę powierzchni parku stanowią lasy. Przyroda polubiła ten cudowny zakątek i osiedliła niemal wszystko, czym dysponowała na niziu środko-

wej Europy. Chodny klimat sprzyja rozsiewaniu się świerków. Charakterystyczne dla wschodniego klimatu kontynentalnego są także: wielosił błękitny, wełnianka alpejska, wiele gatunków mchów i porostów.

Osobliwością parku są małe śródleśne jeziora zwane sucharami. Nazwa suchar jest nazwą regionalną, oznacza „suchy”, pusty, bez ryb, jak również to, że wokół sucharów występują obumarłe, suche drzewa. Suchary są zbiornikami dystroficznymi, czyli ubogimi w pierwiastki oraz związki chemiczne niezbędne do życia wielu organizmom, szczególnie roślinom. Ich woda ma brunatne zabarwienie, gdyż zawiera duże ilości kwasów humusowych powstających z rozkładu igieł, liści otaczających lasów. W sucharach występują liczne larwy ważek, chrząszczy, muchówek, pająki wodne – topiki, natomiast brak jest charakterystycznej roślinności wodnej. Suchar otacza pło – nasuwający się od ładu w kierunku środka zbiornika pierścień pływających roślin torfowiskowych. Budują go m.in. mchy torfowe, żurawina, modrzewnica, przygielka biała. Pło jest również miejscem występowania roślin owadożernych: rosiczki okrągłolistnej i długolistnej, które wzbogacają roślinność pła w fosfor pochodzący z rozkładu schwytanych zwierząt. Z czasem brzegi jezior zarastają mchami, krzewinkami żurawin, bagna zwyczajnego, bo-

rówki bagiennej i małymi drzewami. W ostatniej fazie w miejsce jeziora wyrasta bór bagienno złożony z sosni i brzozy.

Zróżnicowane ekosystemy krainy Wigier: wody, torfowiska, gliny, zwały, piaski porasta 900 gatunków roślin naczyniowych, wśród których 50 podlega ochronie. Symbolem parku są bobry. Na terenie parku spotyka się wilki, rysie, wydry, łosie i żające bielaki. Bielaki występują tylko w niewielu miejscach na północno-wschodnich krańcach Polski. Preferują środowisko leśne. Zimą zmieniają barwę futra na białą, co oznacza przystosowanie do życia w zimnym klimacie. Mozaika jezior i lasów stwarza dogodne warunki by-

towania rzadkich ptaków drapieżnych, w tym orła bielika, kani czarnej rdzawej, rybołowa, puszczyka. W wodach żyją 32 gatunki ryb, w tym rzadko spotykana sieja, sielawa i troć jeziorna. Na terenie parku występuje bardzo rzadki owad, latająca w dzień ćma sówka.

Wigry to osobliwa kompozycja krajobrazowa, kształtów i barw. Wraz z otaczającymi jezioro lasami, torfowiskami, źródłiskami, bogatą florą i fauną oraz pełnym uroku krajobrazem tereny te są jedynymi z najcenniejszych miejsc przyrodniczych Polski.

*Opracowanie i fotografie
Anna Worowska*

